

HỒ CHÍ MINH - NHÀ BÁO LỖI LẠC CỦA CÁCH MẠNG VIỆT NAM

HOA ĐÌNH NGHĨA*

Chu tịch Hồ Chí Minh - người sáng lập nền báo chí cách mạng Việt Nam. Với hơn 50 năm hoạt động sáng tạo không ngừng, Người đã để lại di sản báo chí hết sức to lớn và phong phú với những nội dung thể hiện sâu sắc quan điểm về cách mạng, về thời đại, về nhân dân và các lĩnh vực của đời sống xã hội. Di sản đó thể hiện bản lĩnh cách mạng tuyệt vời của một trí tuệ và nhân cách lớn, một nhà báo cách mạng lỗi lạc. Đó chính là tư tưởng Hồ Chí Minh về báo chí cách mạng.

Từ thực tiễn sinh động của cách mạng Việt Nam và thế giới, am hiểu hết sức sâu sắc trong lĩnh vực báo chí, Người luôn xác định báo chí là một thứ vũ khí chính trị - xã hội sắc bén. Chính vì vậy, trong thực tiễn chỉ đạo cách mạng, Người luôn sử dụng báo chí là công cụ tuyên truyền hiệu quả để vận động nhân dân tham gia sự nghiệp đấu tranh giải phóng dân tộc. Với hơn 2000 bài báo và hơn 100 bút danh, Người để lại một di sản báo chí cách mạng to lớn, phản ánh sinh động thực tiễn cách mạng Việt Nam, đồng thời thể hiện rõ vai trò của một nhà báo cách mạng.

* Bảo tàng Hồ Chí Minh

1. Nguyễn Ái Quốc – Hồ Chí Minh đến với báo chí từ rất sớm, từ những ngày mới đến Thủ đô Pari, vừa học tiếng Pháp, Người vừa viết báo. Sau đó Người sáng lập và viết nhiều bài cho tờ báo *Le Paria*. Đây là thời gian Hồ Chí Minh có điều kiện để rèn luyện kỹ năng, nghiệp vụ và phương pháp làm báo. Những bài viết của Người luôn thể hiện một kiến thức uyên bác, vốn sống phong phú và khả năng nắm bắt thông tin, thời sự nhanh nhạy. Văn phong của Hồ Chí Minh ngắn gọn, giản dị và trong sáng giúp cho người đọc dễ hiểu, hứng thú khi tiếp nhận thông tin. Khi viết báo, Hồ Chí Minh thường nêu cao trách nhiệm xã hội, suy nghĩ sâu sắc về nội dung bài viết, cẩn trọng trong ý tứ, câu chữ sao cho quần chúng nhân dân khi đọc thì dễ hiểu. Những ngày đầu viết báo, để có bài báo tốt, Người sửa đi sửa lại nhiều lần, lúc đầu viết dài, sau sau đó viết ngắn gọn, cô đọng, nhưng vẫn đảm bảo đầy đủ nội dung quan trọng, cần thiết. Đã thành thói quen, kể cả khi làm Chủ tịch nước, khi viết xong một bài báo, Hồ Chí Minh thường đọc cho những người xung quanh nghe và góp ý kiến.

Người cho rằng, muốn viết được cho mọi người dễ đọc, dễ hiểu trước hết phải học cách

ời của quần chúng, để khi đọc, quần chúng chấp nhận như những gì là của họ. Đồng thời, Người phê phán những cán bộ hay dùng những từ ngữ khó hiểu khi viết.

Các bài viết của Hồ Chí Minh đều bắt nguồn từ mọi vấn đề của cuộc sống thường nhật với những sự kiện, các con số đã được kiểm chứng, xem xét, chọn lọc một cách cẩn thận. Những bài viết của Người đưa ra các thông tin chính xác, mang tính chân thực và có sức thuyết phục lớn với mọi đối tượng; ngắn gọn trong cách viết, nhưng cô đọng, hàm súc, rõ ràng, dễ hiểu, có nội dung thiết thực, nhiều ý ít lời, không thừa lời, thừa chữ. Người luôn phê bình những người làm báo viết vừa dài vừa rộng, và chỉ rõ phải viết ngắn gọn, thiết thực, phải luôn đi thẳng vào vấn đề, vv...

Hồ Chí Minh luôn đánh giá rất cao vai trò của những người làm báo trong cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Trong lá thư gửi trí thức Nam Bộ, trong đó có các nhà báo, ngày 25-5-1947, Người viết: “Ngòi bút của các bạn cũng là những vũ khí sắc bén trong sự nghiệp phò chính trừ tà, mà anh em văn hoá và trí thức phải làm cũng như là những chiến sĩ anh dũng trong công cuộc kháng chiến để tranh lại quyền thống nhất và độc lập cho Tổ quốc”¹.

Dù bận rất nhiều công việc, nhưng Chủ tịch Hồ Chí Minh vẫn dành sự quan tâm đặc biệt tới đội ngũ những người làm báo. Tháng 7-1949, trong thư gửi lớp học báo chí Huỳnh Thúc Kháng, lớp học báo chí đầu tiên của nước ta sau cách mạng tháng Tám, Người chỉ rõ nhiệm vụ, mục đích và nêu nội dung, cũng như phương pháp của người làm báo: Nhiệm vụ của tờ báo là phải tuyên truyền cổ động,

huấn luyện, giáo dục và tổ chức dân chúng để đưa dân chúng đến mục đích chung. Mục đích là kháng chiến và kiến quốc. Để đi đến kháng chiến thắng lợi, kiến quốc thành công thì nội dung tức là các bài báo phải giản đơn, dễ hiểu, phổ thông, thiết thực, hoạt bát².

Người chỉ bảo ân cần đội ngũ những người làm báo về kinh nghiệm viết báo, đối tượng để viết báo. Trong bài nói chuyện tại Đại hội III Hội nhà báo Việt Nam ngày 8-9-1962, Người chỉ rõ: “Kinh nghiệm của tôi là thế này: Mỗi khi viết một bài báo thì đặt câu hỏi: Viết cho ai xem? Viết để làm gì? Viết thế nào cho phổ thông dễ hiểu, ngắn gọn dễ đọc? Khi viết xong, thì nhờ anh em xem và sửa giùm”³.

2. Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn coi công tác tư tưởng, lý luận báo chí là một lĩnh vực đặc biệt quan trọng trong định hướng tư tưởng cho xã hội. Người đánh giá cao công tác tư tưởng lý luận báo chí với đời sống chính trị, kinh tế, văn hoá - xã hội của đất nước, đặc biệt là lĩnh vực chính trị. Với ý nghĩa đó, Hồ Chí Minh luôn dạy người làm báo phải có lập trường chính trị vững chắc, chính trị phải làm chủ, đường lối chính trị đúng thì những việc khác mới đúng được, cho nên báo chí cách mạng phải có đường lối chính trị đúng và Người chỉ rõ nhiệm vụ của đội ngũ làm báo là quan trọng và vẻ vang, muốn làm tốt nhiệm vụ ấy thì phải cố gắng học tập chính trị, nâng cao tư tưởng, lý luận chính trị, đứng vững trên lập trường giai cấp vô sản. Đồng thời phải nâng cao trình độ văn hoá, phải đi sâu vào nghiệp vụ để báo chí thực sự là công cụ định hướng cho toàn xã hội.

Người luôn khẳng định rằng giữa báo chí và cách mạng phải có sự thống nhất hữu cơ, bởi vì chế độ ta là chế độ dân chủ, tư tưởng

phải được tự do. Đối với một vấn đề mọi người phải bày tỏ ý kiến của mình tìm ra chân lý. Khi mọi người đã phát biểu ý kiến, đã tìm thấy chân lý, lúc đó, quyền tự do dân chủ hoá ra quyền tự do phục tùng chân lý. Chân lý là cái gì có lợi cho Tổ quốc, cho nhân dân. Cái gì trái với lợi ích của Tổ quốc, của nhân dân tức không phải là chân lý.

Xuất phát từ mục đích hoạt động của nền báo chí cách mạng là vì dân và vai trò to lớn của báo chí đối với xã hội, Hồ Chí Minh nhắc nhở những người làm báo: Không biết rõ, hiểu rõ, thì không nên viết, không nên nói. Khi không có gì cần nói, không có gì cần viết chớ nói, chớ viết càn. Đề báo chí thực sự là diễn đàn của nhân dân, Người cho rằng một tờ báo không được đại đa số quần chúng ham muốn thì không xứng đáng là một tờ báo.

Trong thời gian 18 năm (1951-1969), Người đã viết 1.205 bài báo với 23 bút danh khác nhau đăng trên báo Nhân Dân. Bài đầu tiên đăng trên báo Nhân dân số 1, ra ngày 11- 3-1951 là bài “Phong trào mua công trái” với bút danh C.B và bài cuối cùng đăng trên báo Nhân dân số 5526, ra ngày 1-6-1969 là bài “Nâng cao trách nhiệm chăm sóc và giáo dục thiếu niên, nhi đồng” với bút danh T.L. Người luôn đánh giá cao tầm ảnh hưởng rộng lớn của báo Nhân Dân trong đời sống xã hội. Khi đề cập đến nội dung của báo, Người cho rằng, các cán bộ làm báo phải cẩn thận trước khi in báo, phải làm cho báo tốt hơn, trước hết từ cán bộ làm báo, nên mở lại mục sinh hoạt Đảng, phê bình cho rõ ràng, nêu gương, đăng ảnh cho chính xác, đích đáng, nhất là khi đưa tin chú ý tin thời sự, cân đối tin quốc tế về các nước anh em, chú ý đến ý kiến của quần chúng nhân dân,...

3. Hồ Chí Minh còn là bạn đọc thường xuyên của nhiều tờ báo. Hàng ngày, Người nhận được

rất nhiều tài liệu, sách báo từ các đại sứ quán, tổ chức quốc tế, các hãng thông tấn... Hồ Chí Minh sử dụng thành thạo nhiều ngôn ngữ khác nhau, những tài liệu sách báo quốc tế, Người đọc nguyên bản không thông qua phiên dịch. Tuy rằng số tài liệu sách báo đó rất nhiều, nhưng Người thường có cách đọc riêng, nắm bắt những vấn đề cơ bản nhất. Người thường dành nhiều thời gian để đọc báo chí trong nước. Vì thông qua các tờ báo này, Người nắm rõ hơn tình hình trong nước. Việc đọc báo đối với Hồ Chí Minh trở thành một nguyên tắc công tác, như là một nhu cầu nếp sống sinh hoạt thường ngày.

Các đồng chí đã từng làm việc bên Chủ tịch Hồ Chí Minh kể rằng: Người có thói quen đọc rất nhiều các loại sách báo, đọc rất nhanh, khi nào có vấn đề cần chú ý thì đánh dấu, ghi chép đề xử lý phục vụ ngay nhu cầu của đất nước đang đặt ra hàng ngày, hàng giờ. Khi thấy gương người tốt việc tốt, Người dùng bút bi hoặc bút chì màu đỏ ghi bên cạnh lề tờ báo để kịp thời thưởng huy hiệu. Nơi nào cần lưu ý, Người đánh dấu chéo (/), vấn đề nào chưa rõ thì đánh dấu hỏi (?) và yêu cầu văn phòng xác minh rõ. Đoạn nào cần xem kỹ Người đánh dấu gạch chéo và dấu chấm phẩy (/); đã xem xong vạch hai vạch (//). Có nhiều lúc Người sử dụng chữ Hán, Pháp Anh, Nga ký hiệu bên lề. Những tin bài nào quan trọng, Người ghi vào cuốn sổ nhỏ, hoặc cắt dán làm tư liệu... Các đồng chí làm văn phòng giúp việc cho Người cứ nhìn vào ký hiệu đó mà thực hiện.

Khi đọc, Người quan tâm tới từng chi tiết nhỏ, từng lỗi chính tả nhỏ mà các báo mắc phải để kịp thời sửa giúp cho báo tiến bộ. Có báo viết sai Y Lan, Người sửa thành Ý Lan, Lý Tử Trọng thành Lý Tự Trọng. Năm 1948 trên bìa báo Lao Động có in tranh khắc gỗ vẽ hình ảnh

người công nhân không đạt yêu cầu, khi xem Người phê bình lần sau phải cẩn thận hơn.

Tháng 8-1951, khi đọc báo *Vui sống*, thấy tranh vẽ và nội dung không phù hợp, Người góp ý để báo tiến bộ hơn. Năm 1964 khi đọc báo *Tân Việt - Hoa*, báo dịch ra chữ Hán bài nói chuyện của Người tại Đại hội Phụ nữ “Năm tốt”, phát hiện có chữ báo dịch sai, lấy danh nghĩa một bạn đọc, Người viết thư góp ý toà soạn báo đính chính để tránh bạn đọc có thể hiểu nhầm.

4. Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về đào tạo đội ngũ báo chí và vai trò của báo chí trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, đặc biệt là trong sự nghiệp đổi mới hiện nay, Đảng ta ngày càng khẳng định vai trò, phát huy tính tiên phong của báo chí. Tại Hội nghị Trung ương 5 khoá X về công tác tư tưởng, lý luận và báo chí trước yêu cầu mới, Đảng ta đã khẳng định những thành công của báo chí trong thời gian qua và đưa ra những định hướng công tác báo chí trong thời gian tới: “Phần lớn báo chí hoạt động đúng tôn chỉ mục đích, phản ánh kịp thời tâm tư nguyện vọng của nhân dân, biểu dương phong trào thi đua yêu nước, đấu tranh phòng chống tham nhũng, lãng phí, quan liêu và các tệ nạn của xã hội, chống “Diễn biến hoà bình”... góp phần tích cực vào thành tựu chung của đất nước”. Đồng thời, Hội nghị cũng thẳng thắn chỉ ra những khuyết điểm, yếu kém, nguyên nhân dẫn đến những hạn chế của hoạt động báo chí: “Trong hoạt động báo chí một số yếu kém, khuyết điểm được nhắc nhở nhiều lần, nhưng chậm khắc phục, có mặt, có lúc, có nơi còn trầm trọng hơn. Một số cơ quan báo chí thiếu nhạy bén chính trị, chưa làm tốt chức năng tư tưởng, văn hoá, có biểu hiện xa rời sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý của Nhà nước, xa rời

tôn chỉ mục đích, thông tin không trung thực, thiếu chính xác”⁴; “Đội ngũ cán bộ và công tác đào tạo, bồi dưỡng cán bộ làm công tác tư tưởng, lý luận, báo chí còn nhiều hạn chế, yếu kém. Công tác tổng kết thực tiễn, nghiên cứu về tư tưởng, lý luận và báo chí chưa theo kịp sự phát triển của tình hình”⁵.

Để đảm bảo cho đội ngũ báo chí trong giai đoạn hiện nay đáp ứng được yêu cầu trong thời kỳ đổi mới, công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, những người làm báo cần phải tu dưỡng đạo đức cách mạng, cần trau dồi về chính trị, tư tưởng và nghiệp vụ báo chí, luôn lấy học tập chính trị làm nhiệm vụ hàng đầu để nắm vững đường lối, chủ trương của Đảng và chính sách, pháp luật của Nhà nước. Với ý nghĩa báo chí phải thực sự là cầu nối giữa Đảng, Nhà nước, Chính phủ với nhân dân, kịp thời phản ánh mọi mặt đời sống xã hội, những người làm báo - những người làm công tác tuyên truyền của Đảng và Nhà nước sẽ càng phải thấm nhuần hơn nữa những lời căn dặn của Chủ tịch Hồ Chí Minh - một nhà báo cách mạng vĩ đại, một nhà lý luận thực tiễn về trách nhiệm của báo chí đối với xã hội.

Những lời dạy của Người đối với những người làm báo, vẫn còn nguyên giá trị trong công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam XHCN.

1, 2. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 2000, T.5, tr.131

2. Xem *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 2000, T.5, 625

3. *Sđd*, T.10, tr.615

4, 5. *Văn kiện Hội nghị lần thứ 5 Ban chấp hành Trung ương Đảng khoá X*, CTQG, H, 2009, tr.130, 130.